

ΑΠ' ΟΛΑ ΤΑ ΠΙΘΑΝΑ ΣΗΜΕΙΑ, έγινε σ' εκείνο ακριβώς το σημείο. Η ώρα περασμένη, νυχτέρι αφέγγαρο, μόνο παγωμένα αστέρια τρυπούσαν το αδιαφανές του ουρανού, καρφωμένα απ' τη μέσα μεριά. Το Γκαλβείας γλιστρούσε αργά στον ύπνο, οι σκέψεις εξατμίζονταν. Το σκοτάδι ήταν πολύ παγωμένο. Κατά μήκος των έρημων δρόμων τα φανάρια έχυναν κώνους ενός κίτρινου, θαμπού, μισοζεσταμένου φωτός. Περνούσαν τα λεπτά και, μόλις πήγαινε να γίνει σιωπή, οι σκύλοι δεν άφηναν. Γάβγιζαν όλοι μαζί, από τη μια άκρη του χωριού ως την άλλη. Νεαροί σκύλοι, μόνοι τους στους κήπους, ξεκινούσαν γαβγίζοντας και κατέληγαν να αλυχτούν· ή ημίαιμα που αργοπέθαιναν από την ψώρα ξαπλωμένα έξω από μια μάντρα, και που σήκωναν το κεφάλι τους μόνο για να παραπονεθούν για τη νύχτα, εξεγερμένα και αδύναμα. Αν έστιγνε κανείς το αυτί του στη συζήτηση ετούτη, καθώς αποκοιμιόταν ίσως σε φανελένια σεντόνια, θα μπορούσε να διακρίνει τη φωνή των μεγαλύτερων και των μικρότερων σκύλων, των ανήμερων, των νευρικών, των στριγκών σκύλων, κι εκείνων με τη χοντρή, λαρυγγική φωνή, ζώων βαριών σαν βόδια. Κι ένας σκύλος πέρα μακριά, που γάβγιζε χωρίς βιασύνη, ο ήχος του λόγου του αλλοιωμένος απ' την απόσταση, αόρατη διάβρωση· κι ένας σκύλος εδώ κοντά, υπερβολικά κοντά, η οργή του ζώου ξυπνούσε σχεδόν την αγρύπνια στο

στήθος. Ύστερα όμως ένας σκύλος στην άλλη άκρη του χωριού, κι άλλος ένας στην άλλη, κι άλλος στην άλλη, άπειροι σκύλοι, σαν να σχεδίαζαν το χάρτη του Γκαλβέας και, ταυτόχρονα, να διασφάλιζαν τη συνέχιση της ζωής και μ' αυτό τον τρόπο να πρόσφεραν την ασφάλεια που χρειάζεται για να αποκοιμηθεί κανείς.

Από εκεί ψηλά, απ' την κορυφή της εκκλησίας του Σάο Σατουρνίνου, το Γκαλβέας έμοιαζε με τα κάρβουνα μιας φωτιάς που σβήνει, καλυμμένα με στάχτη, ανενόχλητα. Κι όπως τα κάρβουνα μιας φωτιάς, κάποιες καμινάδες αμολούσαν ολόισιες κλωστές καπνού: άνθρωποι ξύπνιοι ακόμη συδαιύλιζαν τα απομεινάρια της φωτιάς με κουβέντες ή έγνοιες. Όμως τα σπίτια, νύχτα και Γενάρης, στέριωναν στο έδαφος, γίνονταν κομμάτι του. Τριγυρισμένο από μαύρους κάμπους κι απ' τον κόσμο, το Γκαλβέας γαντζωνόταν στη γη.

Στο διάστημα, σε μια μοναξιά χιλιάδων χιλιομέτρων, όπου έμοιαζε να είναι πάντα νύχτα, το πράγμα δίχως όνομα μετακινούνταν με απίθανη ταχύτητα. Η πορεία του ήταν ευθεία. Πλανήτες, αστέρια και κομήτες έμοιαζαν να παρατηρούν την κατηγορηματική απόφαση με την οποία προχωρούσε. Ήταν μια βουβή συνέλευση ουράνιων σωμάτων που έκρινε με τα μάτια και με τη σιωπή. Ή τουλάχιστον αυτή ήταν μια πιθανή εντύπωση, γιατί το πράγμα δίχως όνομα διέσχιζε το μακρινό διάστημα με ταχύτητα τέτοιας τάξης, τέτοιας αδιαφορίας και αποξένωσης, που όλοι οι υπόλοιποι, συγκριτικά, έμοιαζαν στατικοί και αυστηροί, όλοι ανήκαν σε μια καθαρή και ειρηνική εικόνα. Έτσι, το ίδιο αυτό σύμπαν που το είχε εκτοξεύσει, που του είχε εμφυσήσει δύναμη και κατεύθυνση, παρακολουθούσε μετέωρο την πορεία του. Το σημείο απ' όπου είχε ξεκινήσει υπήρχε, αλλά το κάθε δευτερόλεπτο κατέστρεφε λίγο περισσότερο την ανάμνηση του τόπου αυτού. Αυτή η διαδοχή στιγμών συνέθετε έναν φυσικό χρόνο, όπου οι εξηγήσεις περίπτευαν. Παρελθόν, μάλιστα, μέλλον, μάλιστα, ωστόσο το παρόν επέ-

βαλλε την πραγματικότητα κι αποτελούνταν μόνο από ανέφελες φιλοδοξίες. Κι ούτε η βία που ασκούσε το πράγμα δίχως όνομα, καθώς έσκιζε το δρόμο, κατάφερνε να επιβληθεί στην ηρεμία του περάσματός του, απόμακρο απ' τα πάντα κι ωστόσο ενσωματωμένο σε μια κοσμική τάξη, απλό σαν την αναπνοή.

Ειδοποιημένα από ένα μυστικό σήμα συναγεμνού, τα σκυλιά σώπασαν για μια στιγμή που δεν έδειχνε να τελειώνει. Ο καπνός στις καμινάδες παρέλυσε ή, αν συνέχισε, ακολούθησε μια αδιατάρακτη γραμμή, χωρίς αιφνιδιασμούς. Μέχρι κι ο άνεμος, που διασκέδαζε μόνο με το θόρυβο που έκανε όταν ίσιωνε τα πράγματα, φάνηκε να μαζεύεται. Η σιωπή αυτή ήταν τόσο απόλυτη που διέκοψε τη δράση του κόσμου. Μέσα σ' ένα λυγμό του χρόνου, το Γκαλβείας και το διάστημα μοιράστηκαν την ίδια ακινησία.

Ακόμη κι εκείνοι που βρίσκονταν μόνοι στα σπίτια τους, παραδομένοι στον ύπνο ή αφηρημένοι στην τελευταία δουλειά της μέρας: ν' ακουμπήσουν μια εμαγιέ κούπα στο ντουλάπι, να τεντώσουν το δάχτυλο για να κλείσουν την τηλεόραση, να βγάλουν τα παπούτσια. Όλοι κράτησαν αυτή τη μοναδική τους στάση και όλοι έμειναν ακίνητοι στην πράξη στην οποία καταλήφθηκαν. Μέχρι και η Σελήνη, όπου κι αν βρισκόταν, αόρατη εκείνη τη νύχτα. Μέχρι και το προαύλιο της εκκλησίας, εκεί ψηλά, με θέα προς την Ντεβέζα, ακίνητο σαν τον αυτοκινητόδρομο του Αβίς. Κι οι κάμποι τριγύρω, δεντροφυτεμένα σκοτάδια που απλώνονται ως την Αλδέια ντε Σάντα Μαργκαρίντα, όπως είναι γνωστό, ακίνητοι επίσης. Ακόμη κι η πλατεία του χωριού. Ακόμη κι ο κήπος του Σάο Πέδρο, και ο αυτοκινητόδρομος του Πόντε ντε Σορ, κι η πινακίδα. Ακόμη κι η οδός Σάο Ζουάο. Ακόμη κι ο λόφος Τόρε και το φράγμα της Φόντε ντα Μόρα, ακόμη και το Βάλε ντας Μος και οι εκτάσεις του Καμπέσα ντου Κοέλιο.

Το Γκαλβείας και όλοι οι πλανήτες υπήρχαν ταυτόχρονα, αλλά διατηρούσαν τις ουσιώδεις διαφορές τους, δεν συγχέονταν: το

Γκαλβείας ήταν Γκαλβείας, το υπόλοιπο σύμπαν ήταν το υπόλοιπο σύμπαν.

Και ο χρόνος συνέχισε. Όλα πολύ ξαφνικά. Το πράγμα δίχως όνομα συνέχισε με την ίδια αμέτρητη ταχύτητα, σαν κραυγή. Όταν μπήκε στην ατμόσφαιρα της Γης, δεν είχε πια όλο τον πλανήτη στη διάθεσή του, είχε εκείνο ακριβώς το σημείο.

Για ένα ολόκληρο λεπτό το Γκαλβείας το διαπέρασε μια διαδοχή συνεχών εκρήξεων, χωρίς ένα μικρό διάλειμμα, χωρίς μια ανάπαυλα. Ή ίσως είναι πιθανό να υπήρξε μία, μόνη, μακρά έκρηξη που διήρκεσε ένα ολόκληρο λεπτό. Σε οποιαδήποτε από τις δυο περιπτώσεις, των εκρήξεων ή της έκρηξης, ήρθε σαν ξύλο που καρφώνεται στο στήθος, σαν τρόμος του ενός λεπτού, δευτερόλεπτο προς δευτερόλεπτο προς δευτερόλεπτο. Ήταν σαν να χωρίστηκε η Γη στη μέση: μια πέτρα στο μέγεθος αυτού του πλανήτη, σκληρή και μαύρη, βασάλτης, που σπάει. Ή ίσως ήταν ο ουρανός, φτιαγμένος από την ίδια πέτρα, που έσπασε σε δύο μέρη συμπαγή, αμετάκλητα όμως χωρισμένα. Ίσως ο ουρανός αυτός, που τόσες φορές θεωρήθηκε δεδομένος, περίμενε ανέκαθεν εκείνη ακριβώς τη στιγμή. Ίσως εκείνη η έκρηξη απ' το επέκεινα να έφερνε λύση σε ερωτήματα που δεν είχαν απαντηθεί.

Η τζαμαρία στο καφενείο του Σίκο Φρανσίσκο εξερράγη σε μια βροχή θραυσμάτων πιο μικρών κι από νύχι. Ήταν χοντρό τζάμι, με πολλά χρόνια πάνω του. Ένας από τους άντρες που βρίσκονταν εκεί, ο Μπαρέτε,* είπε πως είδε την τζαμαρία να σχηματίζει μια μπάλα στο κέντρο, σαν μπάλα ποδοσφαίρου, και τότε μόνο διαλύθηκε προς όλες τις κατευθύνσεις. Μπορεί κανείς να φανταστεί τον κρότο ενός τέτοιου περιστατικού, αλλά δεν σημαίνει ότι

* Σκούφος (παρατσούκλι). (Σ.τ.Μ.)

συνέβη όντως έτσι. Η τζαμαρία ήταν διάφανη και πολλοί αμφέβαλλαν ότι τέτοια ώρα τη νύχτα θα μπορούσε κανείς να διακρίνει σχήματα. Εξάλλου ο Μπαρέτε ήταν φίλος του κρασιού, λευκού και κόκκινου, και του ποτού κάθε χρώματος, και η τζαμαρία σε σχήμα μπάλας έμοιαζε τραβηγμένη ιστορία. Ο Μπαρέτε παρεξηγιόταν αν κανείς αμφέβαλλε και, ως απόδειξη, είχε μια βαθιά πληγή, φρέσκια, που άνοιγε με την άκρη των δαχτύλων για τη δειξί. Είχε γίνει από ένα θρύψαλο που καρφώθηκε στον πήχη του. Πρόλαβε να προστατευτεί εγκαίρως μόνο και μόνο γιατί κοιτούσε προς την τζαμαρία όταν αυτή ξεερράγη. Σύμφωνα με τον ίδιο, το θρύψαλο πήγαινε κατευθείαν για το μάτι του.

Ο Ζουάο Πάουλο φαίνεται ότι είχε μια τάση να δείχνει προς τη σιδερένια πόρτα. Περιτριγυρισμένος από μοτοποδήλατα και εξαρτήματα μοτοποδηλάτων, τα μάτια του έλαμπαν. Κάθε φορά που χρειαζόταν, σκούπιζε τα χέρια σ' ένα κουρελιασμένο σφουγγάρι και διηγιόταν πως, όταν άρχισαν όλα, εκείνος σκάλιζε το μηχανάκι του Φουνέστο. Συμφωνούσε πως είχε φανεί σαν το τέλος του κόσμου, αλλά διαβεβαίωνε πως ούτε διανοήθηκε να φοβηθεί. Πίστεψε πως ήταν κάποια αλάνια απ' την Ερβιδείρα που τον έψαχναν. Είχαν ενοχληθεί από κάτι επιδείξεις που έκανε έξω απ' την πόρτα μιας χοροεσπερίδας στο Λονγκομέλ ή στην Τραμάγκα, δεν θυμόταν ακριβώς. Νόμισε πως ήταν τρία ή τέσσερα απ' αυτά τα καθάρματα και του κλοτσούσαν την πόρτα του συνεργείου. Είχαν έρθει εντέλει να πραγματοποιήσουν τις απειλές τους. Φόρεσε ένα κράνος, άρπαξε έναν κάβουρα, τον μεγαλύτερο, και προχώρησε προς τη μεταλλική εξώπορτα. Μόλις την άνοιξε, τον χτύπησε στα δόντια, πέταξε ζαλισμένος και πήγε κι έσκασε ανάσκελα στο τοιμέντο. Σ' αυτό το σημείο γελούσε περισσότερο. Ξεκαρδιζόταν στα γέλια, υποχρεώνοντας αυτούς που τον άκουγαν να γελάσουν επίσης. Με τα μάτια έκπληκτα, γελούσαν από ευγένεια. Μόνο τα δικά του χαχανητά ήταν ειλικρινή.

Αυτές ήταν εύκολες κουβέντες των επόμενων ημερών. Την ώρα εκείνη, στη διάρκεια εκείνου του ενός ολόκληρου λεπτού, οι άνθρωποι έχασαν το χρώμα τους. Στη διάρκεια της Αποκάλυψης κανείς δεν έχει όρεξη γι' αστεία.

Αναγνωρίζοντας τη σοβαρότητα αυτή, ο Σέιν Μέδο, δηλαδή Ατρόμητος, άκουγε τις περιγραφές που έκαναν οι άντρες στην πλατεία, σήκωνε τους ώμους και απορούσε σιωπηλά. Μπροστά στις ίδιες αυτές ιστορίες που διηγούνταν οι γειτόνισσες, η γυναίκα του Σέιν Μέδο γούρλωνε τα μάτια της, ξεβούλωνε τα αυτιά με το μικρό της δαχτυλάκι και σώπαινε κι αυτή. Την ώρα του συμβάντος ήταν γυμνοί, στο κρεβάτι, και σκέφτονταν άλλα θέματα. Χωρίς να το ξέρουν, είχαν συντονισμό με ένα ρυθμό μεγαλύτερο απ' τους τοίχους γύρω τους. Αμέσως μόλις άρχισαν με αβέβαιο παλμό, ή αργότερα όταν συνέχισαν με μηχανική ταχύτητα, σαν του τρένου, ή ακόμη κι όταν κατευθύνονταν προς το τέλος με γρήγορα καρφώματα, καθώς οι δυο μέσες χτυπούσαν παλαμάκια στις κοιλότητες, τοκ τοκ τοκ, κατευθύνονταν προς εκείνο το σημείο του χρόνου. Σε τέλειο συγχρονισμό, ο Σέιν Μέδο και η γυναίκα του υποδέχτηκαν ένα κύμα ηδονής και δόξας που τους σάρωσε για ένα ολόκληρο λεπτό και συνέπεσε, δευτερόλεπτο προς δευτερόλεπτο, με την έκρηξη που έγινε αισθητή στο Γκαλβείας. Γι' αυτό, αντίθετα με όλους τους άλλους, όταν ο Σέιν Μέδο κατέβηκε απ' τη γυναίκα του, ήταν κι οι δυο ισοπεδωμένοι από βαθιά ικανοποίηση.

Πολλοί νόμισαν πως ήρθε το τέλος του κόσμου, κυρίως ο πατήρ Ντανιέλ, που ξύπνησε σκοτισμένος απ' το μεθύσι, με το πρόσωπο πλακωμένο πάνω στο τραπέζι της κουζίνας, και το μάγουλο γεμάτο ψίχουλα ξερού ψωμιού.

Σαν κόρνα θανατηφόρα, η έκρηξη κάλυψε εντελώς τις κραυγές. Οι περισσότεροι χωριανοί είχαν άγνοια τέτοιου άγριου θορύβου,

δεν ήξεραν πως υπήρχε. Μερικοί, από ένστικτο, πέρασαν το λεπτό αυτό ουρλιάζοντας. Χωρίς πιθανότητα λογικής σκέψης, ένιωθαν πως, αν άκουγαν τη φωνή τους, τότε θα έλεγχαν την κατάσταση. Ταυτόχρονα, θα ήταν σημάδι πως ήταν ζωντανοί. Αλλά, με το λαρύγγι να πασχίζει, δεν κατάφερναν ν' ακουστούν ούτε μέσα στο κεφάλι τους. Άνοιγαν το στόμα, ούρλιαζαν και, παρότι ένιωθαν τη δόνηση της φωνής, το αίμα να πάλλεται στους κροτάφους, τα μάτια να βγαίνουν απ' τις κόγχες, δεν άκουγαν τίποτα.

Όταν ο θόρυβος τελείωσε, έμεινε μια επίμονη σιωπή, ένα στρίγκλισμα στ' αυτιά. Τότε μπορούσαν πια να ουρλιάξουν, αλλά δεν ήταν πια ώρα για ουρλιαχτά, ήταν ώρα ν' ανασάνουν. Γι' αυτό βγήκαν όλοι στο δρόμο, γέροι, παιδιά, γυναίκες, άντρες αξύριστοι.

Ο αέρας είχε καλυφθεί από μια συμπαγή μυρωδιά θείου. Η νύχτα η ίδια έμοιαζε να παίρνει σύσταση απ' το θειάφι, και το χρώμα της από αυτή την άγρια μυρωδιά. Μέσα σ' αυτό το δηλητήριο οι χωρικοί δεν μπόρεσαν να γεμίσουν τα πνευμόνια τους, αλλά, με τα νυχτικά ή τις ρόμπες, μισοντυμένοι, απολάμβαναν το κρύο, που είχε ωραία αίσθηση στο δέρμα τους. Είχαν επιβιώσει.

Μέσα στη νύχτα, οι πόρτες όλων των σπιτιών του χωριού ανοιχτές, το φως χυνόταν και οι δρόμοι γεμάτοι, γυναίκες με τα νυχτικά, άντρες με τα σώβρακα, ευχαριστημένοι που έβλεπαν ο ένας τον άλλο. Είχαν τρομάξει, είχαν πληγωθεί, αλλά μόλις διαίρεσαν το βάρος της συμφοράς προς όλους, η ανακούφιση ήταν άμεση. Κάποιος άρχιζε ήδη να χαμογελά.

Κανείς δεν είχε απαντήσεις. Απ' το Κεϊμάδο ως την Αμεντοέρα, στο Άλτο ντα Πράσα, στην Ντεβέζα, στη Φόντε, οι δρόμοι ήταν γεμάτοι κόσμο που έδιωχνε από μέσα του τον τρόμο. Μέσα στο τραύμα των βροντών και τη μυρωδιά του θείου, μιλούσαν ασταμάτητα. Μπορεί να έχαναν το νόημα, αλλά δεν έχαναν την ευκαιρία. Την ώρα εκείνη, περασμένα μεσάνυχτα, Γενάρη μήνα, οι δρόμοι ήταν γεμάτοι κόσμο που μιλούσε. Όλοι ήθελαν να πουν

κάτι. Όταν έμοιαζαν συγκεντρωμένοι, δεν άκουγαν στ' αλήθεια, περίμεναν μόνο τη σειρά τους, περίμεναν ένα μικρό κενό για να μπουν μ' αυτά που είχαν να πουν. Μέχρι και τα παιδιά, που οι μεγάλοι τα είχαν αγνοήσει, αναζητούσαν το ένα το άλλο και γούρλωναν τα μάτια.

Μέσα στο μυστικό, ανάμεσα στις σκιές, οι σκύλοι μυρίζονταν μεταξύ τους, μαραμένοι, πληγωμένοι, με τα αυτιά πεσμένα, σαν να προσπαθούσαν να παρηγορηθούν από μια άπειρη θλίψη.

Στην πρόσοψη του σπιτιού του δόκτορα Μάτα Φιγκέιρα, στην οδό Φόντε Βέλια, το φανάρι είχε γκρεμιστεί, ο λαιμός του είχε σπάσει, το κεφάλι πεσμένο, σε αχρηστία. Ήταν ένα φανάρι σπουδαίο, κρεμόταν από τον τοίχο εκείνο από την εποχή που το φιτίλι του άναβε κάθε βράδυ. Μάλιστα ο ίδιος ο γιατρός Μάτα Φιγκέιρα βρισκόταν στο δρόμο, δυο βήματα απ' την πόρτα του, και μαζί η κυρία του, κι επίσης ο γιος του, ο νεότερος κύριος Πέδρο, κι ακόμη η νύφη και ο εγγονός του. Σαν να πόζαραν για φωτογραφία. Παρόλο που είχαν ξυπνήσει απρόοπτα, όπως όλος ο κόσμος, ήταν καλοχτενισμένοι και καλοσιδερωμένοι. Η επισημότητά τους μεταδιδόταν στους γείτονες. Μέχρι κι ο Ακούρσιο με τη γυναίκα του, στην απέναντι πλευρά του δρόμου, φορώντας τα ρούχα με τα οποία σέρβιραν καθημερινά στην ταβέρνα, λεκέδες από κόκκινο κρασί, στέκονταν προσοχή, αλλά χωρίς ζέση. Ο ενωμοτάρχης, ερχόμενος από την πλατεία, πήγε κατευθείαν στον γιατρό Μάτα Φιγκέιρα.

Με ύφος αναφοράς, δεν είχε βέβαιες εξηγήσεις. Με το βλέμμα χαμηλά, λυπόταν πολύ, ζητούσε συγγνώμη από τον γιατρό σχεδόν σαν να αναλάμβανε την ευθύνη για το συμβάν. Ο γιατρός δεν τον συγχώρεσε αμέσως. Δεν μπορούσε να ξεχάσει με τόση ευκολία μια ενόχληση τέτοιων διαστάσεων. Η οικογένειά του, όπως ήταν εμ-

φανές, είχε πληγεί αρκετά. Εξάλλου ήταν και το θέμα με το φανάρι.

Η μυρωδιά του θειαφιού τσαλάκωνε τα πρόσωπα σε όλο το χωριό.

Μόνο η θεια Αντελίνα Ταμάνκο, στρογγυλοκαθισμένη στο πέτρινο παγκάκι του σπιτιού, ψιθύριζε πως έγιναν δυνατά μάγια. Δεν ήθελε ν' ακουστεί, γιατί ήξερε πως η ζωνρή φωνή θα καλούσε τα μάγια αυτά και, φαινόταν το πράγμα, ήταν άσχημη μαγγανεία, τρομερή, κανείς δεν ήθελε να πέσει πάνω του, Θεός φυλάξοι. Ο Ζουακίν Ζανέιρο έλεγε πως ήταν ο πόλεμος, οι Αμερικάνοι, τα καθάρματα, οι λεχρίτες. Έλεγε ο καθένας ό,τι ήθελε, ακόμη κι αν δεν έβγαζε νόημα. Η θεια Ινάσια, στρογγυλοκαθισμένη στο σπίτι του εφημέριου, υπερασπιζόταν πως το έκανε το Άγιο Πνεύμα. Το δήλωνε και μετά κοιτούσε τον πατέρα Ντανιέλ, περιμένοντας ένα υποστηρικτικό σχόλιο, αλλά εκείνος καμωνόταν πως δεν άκουγε κι ήταν ο πρώτος που διαμαρτυρήθηκε για το κρύο, στ' αλήθεια είχε πέσει ψύχρα. Μπροστά στο μαγαζί του Μπαρτολομέου, ο ίδιος ο Μπαρτολομέου, με τα μακριά σώβρακα αρκετά λεκιασμένα, πίστευε πως επρόκειτο για ηλεκτρική καταιγίδα. Σύμφωνα μ' αυτόν, ήταν ένα είδος θύελλας αλλά με βροντές, σαν του ταμπούρλου, και ηλεκτρισμό. Σεισμός; Πρόφτασε να το πει κι αυτό στην πόρτα του μαγαζιού, αλλά δεν πρόλαβε να βρει σ' αυτό καμία λογική, γιατί, αν ήταν σεισμός, θα έτρεμε το έδαφος. Οι βεβαιότητες ήταν πολύ φιλές, με τις άκρες των δαχτύλων έπρεπε να τις ξεψειρίσει κανείς. Η θεια Σιλβίνα, στην πόρτα του σπιτιού της, τράβηξε τη δεσποινίδα Άιντα και της είπε πως ήξερε από πού προερχόταν το συμβάν αυτό. Όταν η άλλη κάθισε ν' ακούσει ύστερα από μια παύση προσδοκίας, της είπε ότι ήταν απ' τα έργα του μετρό. Το καλοκαίρι, όταν είχε έρθει η κόρη της για διακοπές, της είπε πως εκεί στην Αγγλία έκαναν έργα για το μετρό δίπλα στο σπίτι της και πως δεν έβρισκε ησυχία, ήταν μια διαρκής ταλαιπωρία ίδια κι όμοια μ' αυτή. Η δεσποινίς Άιντα συνέχισε να την κοιτάζει πολύ

σοβαρή και σήκωσε τους ώμους. Ναι, ίσως έκαναν έργα για το μετρό, ήταν μια πιθανότητα.

Οι γριές, με φακίολι στο κεφάλι που άφηνε να φανούν μόνο τα μάτια και η άκρη του μετώπου, ήταν οι πρώτες που μαζεύτηκαν μέσα. Το κρύο τελικά νίκησε το μισάωρο εκείνο, κακοχειμωνιά του κερατά. Όταν άρχισαν να επαναλαμβάνονται, οι άνθρωποι αντιλήφθηκαν τα παγωμένα αυτιά τους, τα παγωμένα πόδια, το παγωμένο ρεύμα που έμπαινε κάτω απ' τα ρούχα και τριβόταν στις πιο προφυλαγμένες δίπλες. Τα παιδιά δεν ήθελαν να γυρίσουν σπίτι. Ήταν έτοιμα πια να μείνουν εκεί την υπόλοιπη νύχτα. Οι γυναίκες της ντίσκο θέλησαν να επωφεληθούν για να προσελκύσουν πελατεία, υποσχέθηκαν δωρεάν ποτό και μερικές χάρες χωρίς χρέωση. Χωρίς να ξέρει πού να στραφεί, ο Μιάου πήγαινε ξοπίσω τους, με τη γλώσσα έξω, και γελούσε μόνος του. Αυτή που πάσχισε περισσότερο στα χαμόγελα ήταν η Ιζαμπέλα, Βραζιλιάνα με στράπλες φουστάνι κι ένα λεκέ από αλεύρι στο παντελόνι από λίκρα να της καλύπτει το δεξί μπούτι. Θύμιζε τις Βραζιλιάνες στα σίριαλ, αλλά δεν είχε τύχη. Ήταν πολύς ο κόσμος που κοιτούσε κι έτσι κανείς δεν τολμούσε να ακολουθήσει την πρόσκληση. Κι ύστερα, ο κόσμος δεν είχε φράγκα. Κι ύστερα, δεν ήταν πολύ πιθανό να έχει κανείς όρεξη. Η μάνα του Μιάου έτρεξε ξοπίσω του και πρόλαβε να τον πιάσει. Αλλά ο τελευταίος που μπήκε στο σπίτι του ήταν ο Καταρίνο. Όταν οι γείτονες έκλεισαν τις πόρτες, πήγε να πάρει το μηχανάκι απ' το γκαράζ. Η γιαγιά του προσπάθησε να τον μεταπείσει:

Αχ, Νούνο Φιλίπε, πήγαινε να ξαπλώσεις, αγόρι μου.

Αλλά δεν έβαλε και τα δυνατά της, γιατί ήξερε πως δεν άξιζε τον κόπο. Ο Καταρίνο πέρασε αργά απ' όλους τους δρόμους του χωριού, αλλά δεν συνάντησε κανέναν.

Στο δρόμο για το σχολείο τα πιτσιρικά προχωρούσαν όλα ξύ-

νοντας τις τσίμπλες και στραβομουτσουνιάζοντας. Ήταν όλα νυσταλέα και γκρινιάρικα εκείνο το γκρίζο πρωινό που τόσο λίγο νοιαζόταν για τον εκνευρισμό τους. Στην αίθουσα πια, κάθισαν γύρω από τη σόμπα αερίου, η δασκάλα τούς έδωσε την άδεια κι αυτά ξαμόλησαν όλες τις θεωρίες τους. Ξένη, η δασκάλα έφριξε με τα μυαλά των πιτσιρικιών κι εκείνο το πρωί τούς έστειλε για διάλειμμα νωρίτερα. Θεώρησε ότι είχαν ανάγκη να τρέξουν.

Ξημερώματα, απ' την κορυφή της οδού Σάο Ζουάο οι άντρες και οι γυναίκες στέριωσαν το πόδι κι ανέβηκαν με ελαφράδα στις καρότσες των τρακτέρ. Κι έτσι πήραν δρόμο για τον κάμπο χωρίς πολύ κουβεντολόι, σκυθρωποί, καθισμένοι πάνω σε δεμάτια άχυρο, να τραντάζονται στις λακούβες του δρόμου, κι αν δεν ήταν η γκρίζα μυρωδιά του θείου, μπορεί και να αμφέβαλλαν ότι υπήρξε η προηγούμενη νύχτα.

Οι γριές, χήρες ή όχι, βγήκαν στην πόρτα του σπιτιού με την τσαλόσκουπα. Σκυμμένες κάτω, άρχισαν να σαρώνουν. Περνούσε μια στιγμή και σήκωναν το κεφάλι για να κοιτάξουν τριγύρω. Ήθελαν να προσέξουν και να αντιληφθούν αν υπήρχε κάποια αλλαγή. Αυτή η αβεβαιότητα κράτησε το μισό πρωινό.

Στο κωδωνοστάσιο της εκκλησίας οι καμπάνες σήμαναν δέκα. Ακουγόταν μια μουσική από καμπάνες σε απόλυτη αρμονία όταν ο Σεμπόλο* έφτασε με το μηχανάκι στο χωριό. Ήταν ένα μηχανάκι τεμπέλικο, που βογκούσε σαν σκαθάρι με σουρντίνα, κλάταρε στις ανηφόρες, αβέβαιο, σαν να 'χε μεθυσμένη μηχανή.

Είχε φορέσει το κράνος στο κεφάλι, το λουρί του όμως το είχε λυτό. Περνούσε με τα μάτια ορθάνοιχτα, το ένα μάτι πιο ανοιχτό από το άλλο. Όποιος τον έβλεπε τόσο προσηλωμένο έμπαινε σε υποψίες. Όταν έκανε στάση στην πλατεία κι έβαλε το μηχανάκι στην αναμονή, οι άντρες που βρίσκονταν στην πόρτα του καφε-

* Κρεμμύδας (παρατσούκλι). (Σ.τ.Μ.)

νείου του Σίκο Φρανσίσκο στάθηκαν και κοίταζαν μόνο εκείνον. Με το πάσο του πλησίασε, άφησε να περάσει μια στιγμή και μετά τους είπε το νέο.

Έξεχε ένα μίγμα θειαφιού και γιδίλας.

Τρελάθηκαν. Δύο μάλιστα πήραν αμέσως τα μοτοποδήλατα και τον ακολούθησαν. Οι υπόλοιποι σκόρπισαν: ένας κατέβηκε το δρόμο του συλλόγου, άλλος κατέβηκε την οδό Φόντε Βέλια, άλλος ανέβηκε με κατεύθυνση το Άλτο ντα Πράσα, άλλος πήγε προς τον Σάο Πέδρο. Ο Σεμπόλο ίσα που κουνήθηκε. Η τζαμαρία του καφενείου του Σίκο Φρανσίσκο είχε καλυφθεί μ' ένα παλιό καφασωτό από κόντρα πλακέ. Το βάθος αυτό προσέδιδε ακόμη περισσότερη σοβαρότητα στο βλέμμα του Σεμπόλο.

Το νέο εξαπλώθηκε με αφετηρία την πλατεία σαν πυρκαγιά, ή σαν το νερό της βροχής στα αυλάκια, ή σαν είδηση θανάτου, ή σαν τενεκές με χρώμα που αναποδογύρισε.

Επιστρέφοντας στον κάμπο, υπομένοντας τα καπρίτσια του μοτοποδηλάτου, ο Σεμπόλο πέρασε από ομάδες που πήγαιναν πεζή ή με ποδήλατο. Τον προσπέρασαν τα πιο εφηβικά μοτοποδήλατα και, πάνω που θα έφτανε, τον προσπέρασε και το αυτοκίνητο του γιατρού Μάτα Φιγκείρα.

Όταν διαλύθηκε το νέφος σκόνης, ο Σεμπόλο χρειάστηκε να σταματήσει το μηχανάκι για να πιστέψει στα μάτια του. Δεκάδες άνθρωποι, ίσως εκατοντάδες, πλημμύριζαν το κτήμα του Φελλού, το διέσχιζαν με μεγάλα βήματα. Κόντρα στο ελαφρύ αραίωμα των ψηλών χόρτων, κατευθύνονταν στον κρατήρα. Πολλοί τον είχαν ήδη περικυκλώσει.

Νομίζοντας πως τις είχαν εγκαταλείψει, οι κατοίκες του Σεμπόλο παραξενεύτηκαν με τόση ανθρώπινη κίνηση, ύψωσαν ένα βλέμμα φόβου, οι καημένες, μπορεί και να δοκίμαζαν μια τρομαγμένη φυγή αν κάποιος έκανε μια απότομη χειρονομία, τελικά όμως δεν έφυγαν απ' το μέρος.

Το έδαφος σχημάτιζε έναν πρωτοφανή στρογγυλό κρατήρα: έναν κύκλο με διάμετρο περίπου δώδεκα μέτρα, χαμηλωμένο σχεδόν ένα μέτρο κάτω από το υπόλοιπο χώμα. Ήταν σαν ένα τεράστιο σφυρί να είχε βυθίσει το δίσκο εκείνο. Στο κέντρο το πράγμα χωρίς όνομα, ακίνητο, περιήφανο, επιδεικνυόταν. Όσοι κατέβηκαν το σκαλοπάτι και επιχείρησαν να πλησιάσουν δεν άντεξαν τη ζέστη. Ακόμη κι από απόσταση, το πράγμα χωρίς όνομα σκορπούσε μια καυτή ζέστη που κοκκίνιζε τα μάγουλα και στέγγωνε το στόμα. Η μυρωδιά του θείου έκανε την αναπνοή σχεδόν αδύνατη. Πολλοί κάλυπταν το στόμα τους με μαντίλια ή με την παλάμη τους. Στο μέρος εκείνο δεν είχε δει κανείς ποτέ κάτι που να μπορούσε να συγκριθεί μ' αυτό. Τριγυρισμένος από μερικά απ' τα παιδιά του, ο Καμπέσα βρισκόταν εκεί, άναυδος.

Ίσως να είναι ένα κομματάκι ήλιου, είπε.

Φυσικά και δεν ήταν. Οι λέξεις έβγαιναν απ' το στόμα του, αλλά εκείνος ήξερε πως δεν ήταν. Είπε το προαισθημά του κυρίως για να εκφράσει την εξωγήινη κατάπληξη που ένιωθε. Λίγοι άνθρωποι διακινδύνευαν να κάνουν υποθέσεις. Ο γιατρός Μάτα Φιγκέρα, με κοστούμι, γιλέκο και γραβάτα, συνοδευόμενος από τον Εντμούντο, με στολή κηπουρού και λαστιχένιες μπότες, συμεριζόταν τη σιωπηλή αυτή φρόνηση.

Το πράγμα χωρίς όνομα είχε πέσει στη φυτεία του Φελλού. Οι γεροντότεροι θυμούνταν την έκταση αυτή να δίνει κάθε είδους καλλιέργεια. Την ώρα εκείνη ήταν καλυμμένη με πράσινη, κολλώδη βροσκή που θα αξιοποιούνταν κατάλληλα. Δεν είναι πολύς δρόμος: όπως πηγαίνει κανείς από το χωριό προς το λόφο του Τόρε, περνά από το γήπεδο και συναντά τη φυτεία του Φελλού στα αριστερά του, μετά την Ασομάντα και πριν το Τόρε. Στην απέναντι πλευρά της δημοσιάς βρίσκεται το κτήμα του Καέιρο.

Στο κτήμα αυτό έβρισκαν καταφύγιο τα σπουργίτια. Πετούσαν μερικές φορές εδώ κι εκεί, φτεροκοπώντας. Σαν να ήθελαν να ελευθερωθούν από τους εαυτούς τους, έκαναν κουράγιο δυο τρία δευτερόλεπτα περιπλάνησης και ξανάπεφταν πάλι, νικημένα από το φόβο. Τα σπουργίτια δεν είχαν ξαναδεί τόσο μεγάλη σύναξη.

Οι χωρικοί έφταναν φουρνιές φουρνιές. Πλησίαζαν τον κρατήρα, εξέταζαν το σχήμα του πράγματος χωρίς όνομα, ένιωθαν τη ζέστη και τη μυρωδιά του, αλλά αγνοούσαν το μυστήριο.

Πολλοί διέσχιζαν κάμπους, πήγαιναν πέρα δώθε. Άλλοι συγκεντρώνονταν σε συνέλευση κάτω από τις φελλοφόρους βελανιδιές. Κάποιες φορές, όταν μπορούσε να περάσει απαρατήρητο, κάποιος προσπαθούσε να αναγκάσει ένα σκύλο να πλησιάσει, τον έσερνε ή τον έσπρωχνε. Δεν τα κατάφερνε και τα παρατούσε. Οι σκύλοι υπερίσχυαν πάντα στη δύναμη της θέλησης. Θα μπορούσαν να είχαν στραφεί ενάντια στα αφεντικά τους, αλλά δεν χρειάστηκε.

Στη διάρκεια της μέρας, ανάμεσα στο χωριό και στη φντεία του Φελλού πέρασαν χήρες όλων των ηλικιών, σε ρυθμό λιτανείας, και αγόρια χωρίς φρένα που επιτάχυναν στο φουλ τα μοτοποδήλατα, πέρασαν καρότσες με μουλάρια, όπου πιτσιρικάδες τρύπωναν κρυφά, και πέρασαν γαϊδούρια με χαλινάρι που κουβαλούσαν γριούλες με αδύναμα πόδια κι αστραγάλους που χόρευαν.

Το βράδυ εκείνο οι χωριανοί έφαγαν σούπα από φασόλια με λάχανο. Στη συνέχεια καθάρισαν το στόμα μ' ένα κομμάτι φρούτο και στάθηκαν σκεπτικοί. Εξαιρούνται, φυσικά, αυτοί που έφαγαν κάτι άλλο, αυτοί που δεν είχαν φρούτο στο σπίτι κι εκείνοι που ήταν πολύ απορροφημένοι σε κάποια άλλη δουλειά για να αφαιρεθούν σε σκέψεις.

Άλλοι έπεσαν για ύπνο πιο νωρίς, άλλοι πιο αργά.

Η νύχτα πέρασε. Έφτασε το ξημέρωμα και μετά το πρωί. Για πολλούς το ξύπνημα ήταν ανακούφιση. Δεν συνέβη το ίδιο στην

περίπτωση του Ραμίρο Σάπα, που εξέπνευσε στο σταθμό πρώτων βοηθειών με το χάρμα της αυγής.

Το πράγμα χωρίς όνομα παρέμεινε μόνο στη φυτεία του Φελλού, στο κέντρο του κρατήρα. Στη διάρκεια εκείνης της μέρας δεν δέχτηκε επιθεωρήσεις. Η πένθιμη καμπάνα, που επαναλήφθηκε στη διάρκεια του απογεύματος, απομάκρυνε την ιδέα από όσους σε μια στιγμή αναισθησίας σκέφτηκαν να το κάνουν.

Ήταν εκεί όμως στις κουβέντες στο εκκλησάκι του Σάο Πέδρο. Οι άντρες, απ' έξω, υπέμεναν το κρύο που διαπερνούσε και μάλλινη κάπα. Οι γυναίκες, μέσα, γύρω από την ξαπλωμένη παρουσία του εκλιπόντος, τυλιγμένες σ' εσάρπες που δεν τις ζέσταιναν, μεθυσμένες από τη μυρωδιά του θειαφιού, που εκεί συμπυκνωνόταν με ένταση που προκαλούσε ζάλη.

Ήταν σαν κι ο άνθρωπος ο ίδιος, που νοσηλευόταν, ο ταλαίπωρος, τόσο καιρό στο σταθμό πρώτων βοηθειών, να είχε μεταμορφωθεί σε ράβδο θείου.

Μόλις την επόμενη μέρα πια, μετά την κηδεία, ήρθαν νέες επισκέψεις. Χωρίς να ξέρουν πώς να χειριστούν το πράγμα δίχως όνομα, χωρίς να το καταλαβαίνουν, οι πιο εύκαιροι σε χρόνο και λιγότερο ευαίσθητοι στη μύτη χαίρονταν να το κοιτάζουν.

Τότε, εξερευνητικοί, κατάλαβαν πως μπορούσαν να πλησιάσουν. Η μυρωδιά του θείου τρύπωνε στα ρουθούνια σαν καρφιά, αλλά η ζέστη μετρίαζε την παγωνιά εκείνης της ώρας. Ήταν καμιά δεκαριά άντρες με τις παλάμες τους ακουμπισμένες πάνω σε μια πέτρα.

Εκείνη ακριβώς τη στιγμή έπεσε η πρώτη σταγόνα.

Αμέσως μετά μια βροχή κατακλυσμαία. Ο ουρανός ολόκληρος έβρεχε.

Χωρίς σταματημό, χωρίς μια διακοπή, νύχτα μέρα, με την ίδια

ακριβώς απληστία και αγριότητα, έβρεξε για μια βδομάδα, επτά μέρες συνεχόμενες.

Κι όλοι ξέχασαν το πράγμα δίχως όνομα, εκτός από τα σκυλιά.